

Äldreperspektivet i de kommunala processerna

En utredning initierad i Mål och budget 2024

Dnr: KS-2024/900

2024-11-25

Äldreperspektivet i de kommunala processerna

Kommunstyrelsens förvaltning, administrativa sektionen

Björn Rosborg

© Huddinge kommun

Tryckeri, 2024

ISBN 91-85565-02-4

Sammanfattning

I Mål och budget 2024 fick kommunstyrelsen uppdraget att utreda hur äldreperspektivet i de kommunala processerna kan belysas. Syftet är att göra Huddinge än mer äldrevänlig genom att stärka äldreperspektivet i hela kommunkoncernen.

Gruppen äldre kommer att öka kraftigt under kommande år. Från tidigare utredningar om äldrevänlighet vet vi att gruppen är heterogen med olika behov förutsättningar och intressen. Rent allmänt framstår äldre som lyckligare och nöjdare än andra grupper av invånare och boende.

Jämlik styrning ska genomsyra all verksamhet. I jämlikhetsperspektivet ingår att göra analys utifrån kön, område och *ålder* och därmed blir äldreperspektiv en del av verksamheternas planering och uppföljning.

En förutsättning för att kunna peka ut förbättrings- och utvecklingsområden för hur äldreperspektivet kan tillämpas och stärka Huddinges äldrevänlighet, är att veta hur det beaktas inom olika verksamheter idag.

Av nulägesbeskrivningen framgår att mycket redan sker avseende tillämpning av äldreperspektiv när verksamhet och aktiviteter utformas och genomförs. För att ytterligare stärka äldreperspektivet i hela kommunkoncernen avser förvaltningen att fortsätta arbeta med följande:

- Instruktioner och utbildningsmaterial som finns inom ekonomiområdet kommer att förtydliga att äldreperspektivet ska vara en del i den analys som alltid ska föregå planering och uppföljning. I anvisningar till nämndernas uppföljning finns till exempel redan idag följande ”Har era analyser visat att det finns verifierade omotiverade skillnader mellan kön, ålder och/eller geografiska områden ska det alltid lyftas i denna inledande analys”.
- Medborgarundersökningen som görs årligen har 2024 utökats till att omfatta två nya grupper för att fånga upp vad 65–79 år och 80 år eller äldre tycker. Resultatet skulle kunna användas som ett slags nollbasmätning, begreppet används av äldrevänliga kommuner inom WHO:s modell, av kommunens äldrevänlighet.
- Sedan tidigare utredningar är det känt att vissa grupper av äldre är svåra att nå och kunna aktivera. Huddingeanalysen skulle på sikt, när fokuseringen på nuvarande prioriterade områden minskat, kunna vara ett stöd i arbetet med att åtgärda det framöver. Det finns statistik och indikatorer för äldre som skulle kunna införlivas i verktyget dvs. utveckla och ta fram data som beskriver de äldres situation, deltagande och behov i kommunens alla områden.
- Huddinge kommun, som har samverkansavtal med Södertörns högskola och Karolinska Institutet, borde undersöka intresset hos akademierna för samarbeten och forskning kring arbetet med att utveckla kommunen som äldrevänlig.
- Äldre vistas mer i sin närmiljö än vad den övriga befolkningen gör och därför är det viktigt att dessa miljöer är trygga och anpassade efter äldres behov.

God belysning, ledstänger vid trappor och backar i området kan skapa trygghet. Ett sätt att tillämpa äldreperspektivet vore att göra en fullständig översyn av samtliga kommunala badplatser och parker för att inventera nuläget, behovet och möjligheterna. I Mål och budget för 2025 ges ett uppdrag till kommunstyrelsen att ta fram ett samlat program för offentliga mötesplatser i vilket en översyn av parker och badplatser där äldreperspektivet beaktas skulle kunna ingå.

- Se över möjligheten att upprätta en byteskö för personer som av hälsoskäl inte kan bo kvar i befintlig bostad på grund av att det till exempel saknas hiss. Huset löser frågan idag på ett annat sätt. Frågan om byteskö skulle kunna initieras av äldreomsorgen hos andra hyresvärdar i kommunen.
- Dagens äldre har generellt bättre kognitiv och fysisk förmåga än tidigare generationer och kan därmed arbeta längre upp i åldrarna. Äldres deltagande på arbetsmarknaden har också ökat och allt fler fortsätter att arbeta efter 65. Äldre som fortsätter att arbeta genererar skatteintäkter och bidrar med erfarenheter och kompetens på arbetsplatsen eller fyller en viktig roll inom föreningslivet. Detta är något kommunen måste bära med sig när den ser över den strategiska kompetensförsörjningen och i samband med det reflektera över de kommunikationsinsatser och andra åtgärder som kan behövas för att nå och tillvarata de äldres resurser.

Innehåll

Sammanfattning.....	3
1. Inledning	6
1.1 Bakgrund.....	6
1.2 Uppdrag	6
1.3 Avgränsning	6
1.4 Metod och material	6
1.5 Begreppsförklaringar	6
1.6 Disposition	6
2. Kort om målgruppen äldre i Huddinge och generellt.....	7
2.1 Antal äldre i Huddinge och var de bor	7
2.2 Vem är den äldre?	8
2.3 Hur mår de äldre?	8
3. Nuläget inom kommunen	9
3.1 Uppdaterade tidigare inventeringar	9
3.1.1 Kultur- och fritidsförvaltningen	9
3.1.2 Socialförvaltningen	10
3.1.3 Gemensamt kultur- och fritid och socialförvaltningen	11
3.1.4 Civilsamhället.....	11
3.2 Kommunstyrelsens förvaltning	11
3.2.1 Ekonomi och styrning	11
3.2.2 Huddinge pensionärsråd.....	12
3.2.3 Kommunikation och service.....	12
3.2.4 Samhällsbyggnadsprocessen	13
3.2.5 Trygghet	14
3.2.6 Framtidstänk och Futures Bazaar	14
3.3 Miljö- och bygglovsförvaltningen	15
3.4 Fastighetsbolagen	15
3.4.1 Huga Bostäder AB	15
3.4.2 Huddinge Samhällsfastigheter AB.....	16
4. Sammanfattande diskussion och tänkbara åtgärder	17
4.1 Tillbakablick rörande äldreperspektivet	17
4.2 Förutsättningar och utgångspunkter	17
4.3 Förbättrings- och utvecklingsområden	17

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Kommunstyrelsen har tidigare tillsammans med representanter från pensionärsrådet utrett hur Huddinge kan utvecklas som en äldrevänlig kommun. Utredningen konstaterade att utvecklingen av en äldrevänlig kommun kräver att äldreperspektivet i den kommunala verksamheten stärks och att det ska vara vägledande för alla kommunens verksamheter. Den politiska ambitionen är nu att gå vidare med frågan och lyfta in äldreperspektivet i den ordinarie styrningen.

1.2 Uppdrag

I Mål och budget 2024 fick kommunstyrelsen uppdraget att utreda hur äldreperspektivet i de kommunala processerna kan belysas. Syftet är att göra Huddinge än mer äldrevänlig genom att stärka äldreperspektivet i hela kommunkoncernen. Arbetet ska resultera i en nulägesbeskrivning samt ske i dialog med berörda aktörer som här tolkats som relevanta förvaltningar och bolag då det rör den ordinarie styrningen.

1.3 Avgränsning

Vård- och omsorgsnämndens äldreomsorg omfattar all myndighetsutövning för målgruppen äldre. Det kan vara verksamhet som särskilt boende, korttidsboende, hemtjänst, dagverksamhet, larm och kost. All hälso- och sjukvård och rehabilitering ingår i äldreomsorgens uppdrag. Inom ovanstående verksamheter råder ett absolut äldreperspektiv.

Tyngdpunkten i denna utredning ligger dock på det förebyggande arbete i *hela* koncernen, både avseende inventeringen och de åtgärder som föreslås, för att förbättra äldreperspektivet inom samtliga relevanta verksamheter.

1.4 Metod och material

Tidigare utredningar i ämnet, både interna och externa, har granskats liksom olika styrdokument. AI har använts för att få inspel och tankar kring äldreperspektivet. Relevanta förvaltningar och kommunens fastighetsbolag har intervjuats. Även statistik och olika undersökningar med bäring på målgruppen har studerats.

1.5 Begreppsförklaringar

Att integrera äldreperspektivet i kommunal verksamhet och processer innebär att aktivt beakta de behov, åsikter och erfarenheter som äldre har i samhället.

Äldreperspektiv tillämpas när någon utanför gruppen äldre försöker se det ur deras synvinkel genom att ta del av deras tankar, behov och åsikter genom dialog, enkät och statistik inför att en verksamhet eller aktivitet utformas.

1.6 Disposition

Rapporten inleds med ett avsnitt rörande statistik och fakta om de äldre för att få insikt om gruppen följt av en redovisning av nuläget för äldreperspektivet i verksamheten. Rapporten avslutas med en sammanfattande diskussion som mynnar ut i ett resonemang kring tänkbara förbättrings- och utvecklingsområden.

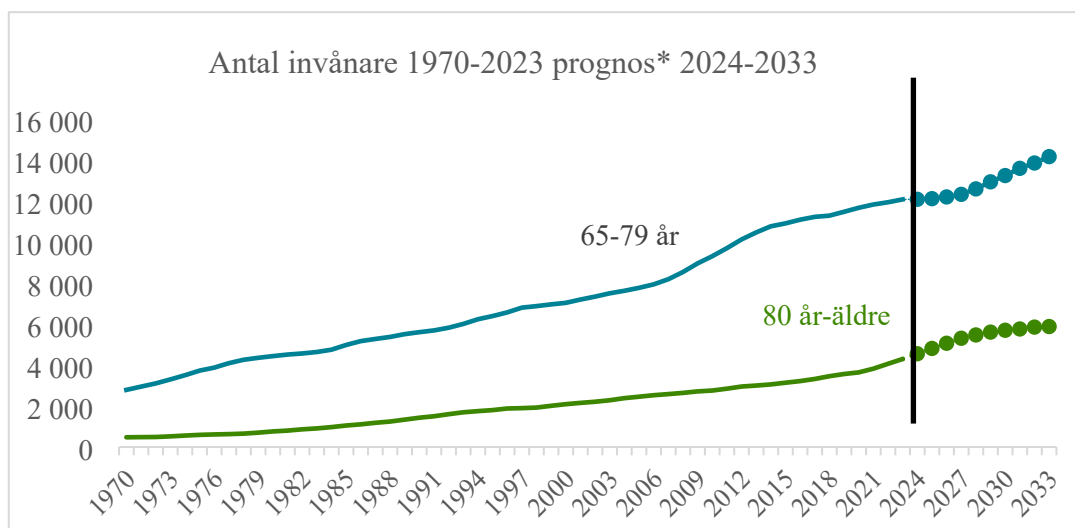
2. Kort om målgruppen äldre i Huddinge och generellt

2.1 Antal äldre i Huddinge och var de bor

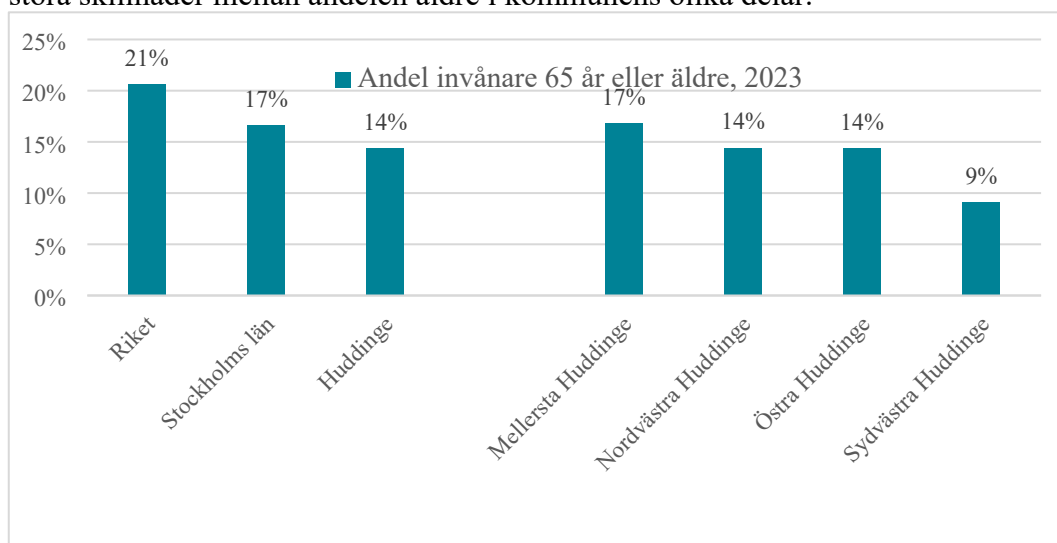
Antalet personer i åldrarna 65–79 år har ökat sedan 1970 och från 2008 syns en något kraftigare ökning jämfört med början av 2000-talet. Det är de små kullarna födda på 1930-talet som successivt har ersatts av de stora kullarna födda på 1940-talet.

Det är inte bara kullarnas storlek som ger upphov till det ökande antalet över 65 år, även den minskande dödligheten har betydelse. Åldersgruppen 65–79 år beräknas fortsätta öka från nuvarande 12 066 personer till 14 151 i slutet av prognosperioden, vilket motsvarar en ökning på 17 procent.

År 2020 fyllde de första fyrtiotalisterna 80 år. År 1970 var det färre än 500 i åldersgruppen, 2023 var antalet 4 287. Åldersgruppen beräknas fortsätta öka och vara 5 870 personer i slutet av prognosperioden. Det motsvarar en ökning på 37 procent i åldrarna 80 år eller äldre.

Andelen äldre i Huddinge är liten jämfört med riket och Stockholms län. Det är stora skillnader mellan andelen äldre i kommunens olika delar.

2.2 Vem är den äldre?

I rapporten ”Vem är den äldre” – skriven på uppdrag av utredningen ”Nationell kvalitetsplan för äldreomsorgen” – beskrivs de äldre som en heterogen grupp med skillnader i inkomst, livsstil, medellivslängd, hälsa, deltagande i samhällsliv och boendeförhållande.

Av de fakta som finns redovisade i tidigare utredningar rörande hur Huddinge kommun ska bli äldrevänlig finns inget som jävar uppfattningen att gruppen äldre är heterogen även här. Gruppen 65 år och äldre omfattar dessutom flera generationer med olika intressen, behov och förväntningar.

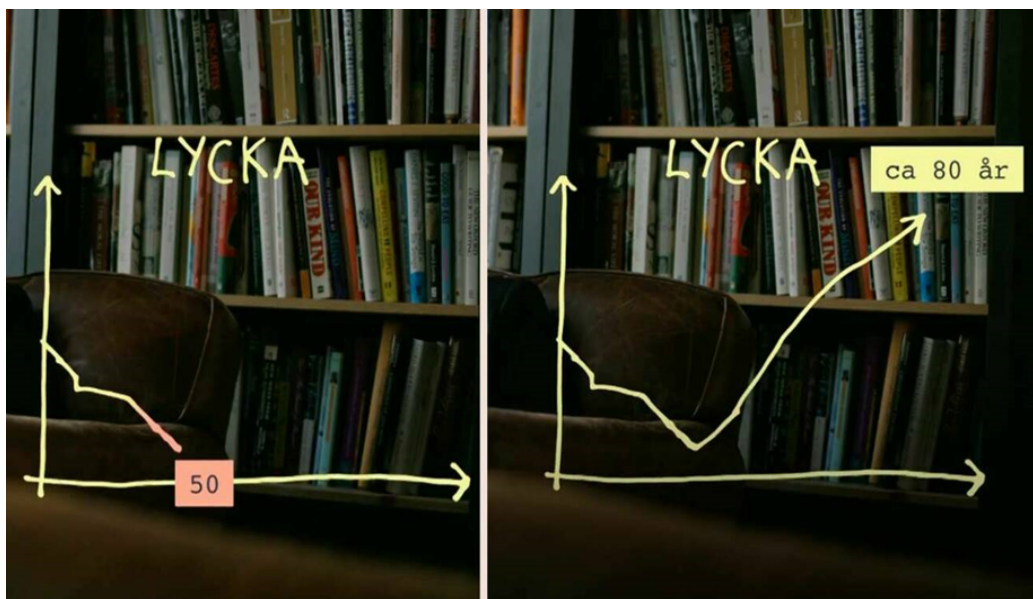
2.3 Hur mår de äldre?

I genomsnitt mår 70-åringar bättre än tidigare, både fysiskt och psykiskt. De tränar mer, har fler sociala aktiviteter, minns bättre och är lyckligare. ”70 är det nya 50”, säger Ingmar Skoog forskare i sin bok från 2023 med just det namnet.

Michael Dahlen är professor i lycka, välbefinnande och välfärd vid Handelshögskolan och har gjort en studie på nära 4 000 svenskar för att undersöka hur känslan av lycka varierar med åldern (SVT 31 mars 2024, graf nedan).

Föreställningen om av vad ett lyckligt liv är skiljer sig dock åt mellan åldrarna enligt forskning vid Göteborgs universitet. Yngre människor förknippar lycka med exalterande upplevelser, medan äldre uppskattar känslor med mindre energi i och ofta översätter lycka med att kunna vara nöjd med livet som helhet.

Äldre människor har också genom sin erfarenhet skaffat sig strategier för att hantera besvikelser, ånger och liknande känslor som uppstår när livet inte blir som de tänkt sig. Det verkar som att äldre i högre grad accepterar sina egna fel och brister, och får därmed lättare att gå vidare.

3. Nuläget inom kommunen

En förutsättning för att kunna peka ut förbättrings- och utvecklingsområden för hur äldreperspektivet kan tillämpas och stärka Huddinges äldrevänlighet, är att veta hur det beaktas inom olika verksamheter idag. Inventeringen nedan är gjord tillsammans med relevanta förvaltningar och kommunens fastighetsbolag. Vid inventeringen har utgångspunkten varit vad som görs i dagsläget, men även vilka ytterligare åtgärder som skulle vara möjliga för att stärka äldreperspektivet.

3.1 Uppdaterade tidigare inventeringar

Under sommaren 2023 gjordes en översyn av vård- och omsorgsnämndens och kultur- och fritidsnämndens ansvar för aktiviteter och åtgärder som främjar äldre (bilaga 1). Översynen som uppdaterats återges i korthet nedan. Erfarenheter från samtliga aktörer nedan var svårigheten att nå vissa grupper av äldre som de av utländska härkomst och/eller låg socioekonomisk status.

3.1.1 Kultur- och fritidsförvaltningen

Det finns många aktiviteter och processer som explicit riktar sig till äldre men också ett flertal som har en bredare målgrupp men där en stor del av brukarna utgörs av äldre.

Bidrag och föreningsliv

Pensionärsföreningar får ett fast grundbidrag och ett rörligt bidrag baserat på antal medlemmar, som syftar till att uppmuntra aktiviteter som främjar hälsa och välmående. Dessa har även rätt till nolltaxa vid bokning av kommunens lokaler, boulevanor och idrottshallar.

Kultur och evenemang

Konst och kultur bidrar till välbefinnande och hälsa. I Huddinge finns flera museer som drivs av kultur- och fritidsförvaltningen och kulturföreningslivet i samverkan såsom Litografiska museet, Tvätterimuseet och Nyboda skolmuseum. Dessa museer förestås i hög grad av föreningsmedlemmar i den äldre målgruppen och lockar även en äldre publik året om.

Kultur- och fritidsförvaltningen fördelar arrangemangsbidrag till föreningslivet och lokala studieförbund vilket årligen möjliggör ett stort antal kulturprogram som riktar sig till och når den äldre målgruppen i kommunens alla områden. Här bland finns till exempel konstföreningen Lyktan, Huddinge jazzförening, Huddinge filmklubb, Huddinge hembygdsförening, Expose kulturförening och Huddinge Riksteaterförening.

Förvaltningen arrangerar även egna offentliga kulturprogram såsom Parksommar i Sjödalsparken och samverkar med föreningslivet i arrangemangen Huddinge jazz och blues, Huddinge konst och Stortorpsparkens sommarprogram. Besökarna på dessa program är till stor del seniorer.

Biblioteken

”Boken kommer” riktar sig till de som har svårt att ta sig till biblioteket. Föreningen Seniornet, som lär äldre digital kommunikation och internet, bedriver sin verksamhet på folkbiblioteken och anordnar kurser och cirklar för att stärka den digitala förmågan hos äldre.

Idrott, idrottsplatser och parker

Det idrottspolitiska programmet ”Huddinge i rörelse” ska ta särskild hänsyn till de grupper som generellt är minst fysiskt aktiva i Huddinge varav de äldre än 65 år är en särskild prioriterad grupp. Huddingehallen erbjuder många olika träningsformer som passar äldre och pensionärer har reducerat pris. Björnkulla boulehall går att boka gratis för registrerade pensionärsföreningar.

Ofrivillig ensamhet

Inom uppdraget att minska äldres upplevda ensamhet sker samverkan med Korpen i Vårby som erbjuder Hälsoklubb med samtal och träning, Skogås badmintonklubb som erbjuder racketsport och efterföljande fika samt ABF i Flemingsberg som har startat en mötesplats för äldre med inriktning kultur. ABF har även en träffpunkt för äldre personer med intellektuella funktionsnedsättningar i centrala Huddinge.

3.1.2 Socialförvaltningen

Äldreomsorgen i Huddinge omfattar all myndighetsutövning för målgruppen; utskrivning från slutenvården, särskilt boende, korttidsboende, hemtjänst, dagverksamhet, natt och larm och kost. All hälso- och sjukvård och rehabilitering ingår i äldreomsorgens uppdrag. All ovanstående verksamhet har ett absolut äldreperspektiv.

I äldreomsorgens ansvar ingår även att arbeta hälsofrämjande, förebyggande och personcentrerat.

En enhet

Alla förebyggande insatser för äldre har samlats under en enhet. En samlade evidensbaserade förebyggande verksamheten bygger på fyra utgångspunkter, som ger den enskilde trygghet och självständighet i nära kontakt med socialtjänsten. Att arbeta förebyggande med äldre i ”riskgruppen” minskar behovet av vård- och omsorgsinsatser.

Uppsökande hembesök

Äldreomsorgen erbjuder sedan hösten 2022 uppsökande hembesök för äldre över 75 år som inte har några insatser från äldreomsorgen. Vid hembesöken får den enskilde information om de aktiviteter som erbjuds äldre i Huddinge kommun. För att informationen ska nå fler seniorer har förebyggande enheten utöver hembesöken inlett ett samarbete med civilsamhälle, hemtjänst och vårdcentraler. Inom ramen för denna samverkan har informationsmöten genomförts.

Aktiviteter, utbildningar och funktioner

Utöver rent konkreta aktiviteter som att arrangera utbildningar i Ipad, seniorträffat och seniordagarna så finns även den Händige fixaren, Hälso pedagog och Frivilligsamordnare.

Forskning

Den förebyggande enheten medverkar även i ett forskningsprojekt: ”Samskapad samverkan för att förebygga försämrad hälsa hos äldre” som bedrivs av Stockholms läns fyra forsknings- och utvecklingsenheter inom äldreområdet.

Verksamhetschefen för äldreomsorgen i Huddinge sitter i styrgruppen för FOU Nestor (Forskning och utveckling äldreomsorg).

3.1.3 Gemensamt kultur- och fritid och socialförvaltningen

Vård- och omsorgsnämnden har i uppdrag att tillsammans med kultur- och fritidsnämnden stärka samverkan kring aktiviteter och mötesplatser för att bryta äldres ensamhet.

Sedan februari bedrivs Vårby seniorträff i bibliotekets lokaler och sedan april 2024 har Flemingsbergs seniorträff samlokaliseras med Grantorps fritidsgård.

En dag i veckan bedrivs Flemingsbergs seniorträff i bibliotekets lokaler i Fleminghallen. Samlokaliseringarna har medfört att seniorträffarna blivit mer lättillgängliga så att fler kan delta. Det möjliggör även gemensamma aktiviteter med biblioteken. För seniorträffsverksamheten i Flemingsberg finns också tankar på generationsöverskridande aktiviteter, främst i samband med skollov.

En utökad samverkan avseende informationsspridning mellan förvaltningarna har också startat. Detta för att säkerställa att verksamheternas utbud av aktiviteter till seniorer kompletterar varandra och för att underlätta samverkan när möjlighet till detta finns. Samarbeten och dialoger inom kommunens organisation ger ett helhetsperspektiv på den äldre.

3.1.4 Civilsamhället

Någon systematisk och detaljerad inventering av civilsamhällets aktiviteter och verksamheter för de äldre gjordes inte vid översynen sommaren 2023, men ändå återgavs i översynen ett axplock från det största studieförbundet i kommunen och Svenska kyrkan för att understryka att de insatser kommunen gör för de äldre inte är de enda.

3.2 Kommunstyrelsens förvaltning

3.2.1 Ekonomi och styrning

Huddinges målområden utgår från de tre hållbarhetsdimensionerna. Äldreperspektivet som är en del i hela jämlikhetsperspektivet har sin naturliga plats flera av kommunfullmäktiges mål under målområdet ”En trygg kommun där människor trivs och växer”. I Mål och budget framgår att äldreperspektivet är ett viktigt perspektiv att ta hänsyn till i all utveckling.

Äldreperspektivet är en del i jämlik styrning som ska genomsyra all verksamhet. I jämlikhetsperspektivet ingår att göra analys utifrån kön, område och ålder vilket innebär att de äldres perspektiv ska vara en del i verksamheternas planering och uppföljning.

I de instruktioner och utbildningsmaterial som idag finns, går det att förtydliga att äldreperspektivet ska vara en del i den analys som alltid ska föregå planering och uppföljning. Detta gäller alla delar i jämlikhetsperspektivet. I anvisningar till nämndernas uppföljning finns till exempel redan idag följande ”Har era analyser visat att det finns verifierade omotiverade skillnader mellan kön, ålder och/eller geografiska områden ska det alltid lyftas i denna inledande analys”.

Medborgarundersökning

SCB Medborgarundersökning är till största delen standardiserad och riktar sig till alla kommuner och i 2024 års undersökning deltog 128 stycken, vilket möjliggör jämförelser mellan kommunerna.

Enkäten består av 128 frågor och är uppdelad i 14 områdena som täcker de flesta aspekterna av livet. Det kan vara; boende och boendemiljö, samhällsservice, resor och kommunikationer, kulturliv och mötesplatser, motion och friluftsliv, underhåll av den offentliga miljön, trygghet i samhället, information och inflytande i kommunen etc.

Huddinge har gjort en förändring i undersökningen som genomförs år 2024, då resultaten för åldersgruppen 65 år eller äldre kommer att redovisas på ytterligare en indelning; gruppen 65–79 år och gruppen 80 år eller äldre. Resultaten från årets undersökning kommer i slutet på december 2024.

3.2.2 Huddinge pensionärsråd

Huddinge pensionärsråd är organiserat under kommunstyrelsen men arbetar med alla frågor i kommunen som äldre på något sätt är berörda av.

Rådet är ett organ för samråd och ömsesidig information mellan pensionärernas organisationer och Huddinge kommun. Syftet med rådet är att pensionärerna, utifrån sin situation och genom sina ledamöter, ska beredas möjlighet att påverka och lämna synpunkter på den kommunala verksamheten såvitt avser äldre frågor.

3.2.3 Kommunikation och service

Kommunikation

Kommunen är på väg att införa en Invånarapp som utgår från nuvarande Felanmälanapp. Flera andra kommuner, exempelvis Västerås och Danderyd, är goda exempel på hur man kan fokusera på olika grupper vid ett sådant införande. Bland annat har de aktiverat medarbetare att vara ute på de platser där äldre befinner sig för att hjälpa dem att ladda ner appen, visa vad de kan få för information om kommunen, dess verksamheter, nätverk och evenemang.

Webbgruppen har träffat Huddinges funktionshinderråd och dialogen kommer att fortsätta om hur kommunen kan göra det lättare för alla användare, inte minst för seniorer, att ta till sig information och service.

Det pågår ett kontinuerligt arbete med att använda den internationella tillgänglighetsstandarden för alla kommunikationskanaler. Detta ingår som grundkriterier i den så kallade DOS-lagen för digital tillgänglighet som gäller offentlig service. Exempelvis ska det gå att förstora/zooma text liksom att lyssna till innehållet via ett uppläsande hjälpmedel.

Servicecenter

- Är med i pensionärsrådet för att lyssna in behov och informera om kommande förändringar.
- Har en ”hörna” på besökslokalen med olika informationsmaterial speciellt riktat till seniorer.
- Säljer lunchkuponger till seniorer.
- Ser över olika alternativ för att minska köerna till Färdtjänst.

3.2.4 Samhällsbyggnadsprocessen

I Mål och budget 2024 under rubriken Hållbart samhällsbyggande står att i all samhällsplanering måste ökad hänsyn tas till funktionsvarierades och äldres önskemål och behov.

Inom samhällsbyggnadsprocessen förs löpande dialoger med pensionärsråd och pensionärsorganisationer. Det finns en levande diskussion om äldreperspektiv i samhällsbyggnadsprocessen och de äldre är även nämnda i flera styrdokument.

Översiktsplan 2050

Avseende planprocessen finns de äldre som grupp uttryckligen kommenterade i översiktsplanen inom ett flertal områden.

- *En genomtänkt bostadsförsörjning.* Kommunen ska bygga attraktiva bostäder för äldre, grupper som har svårt att ta sig in på bostadsmarknaden samt har en god planberedskap för boendeformer enligt SoL och LSS
- *Jämlika möjligheter och delaktighet.* Kommunen lägger ett särskilt fokus på att tillgängliggöra offentliga platser och miljöer för personer med funktionsnedsättningar samt för äldre.
- *Prioritera gång, cykel och kollektivtrafik.* Kommunen planerar för att tillgängligheten och säkerheten är särskilt god för barn, äldre och funktionsnedsatta vid viktiga målpunkter.
- *Nära till natur och parker.* Äldre och funktionshindrade har stort behov av parker och grönområden i sin närmiljö eftersom de kan ha svårt att röra sig längre sträckor. Därför är det särskilt viktigt att parkerna är lättillgängliga.

Äldreperspektivet finns även med i andra övergripande dokument som styr den fysiska miljö såsom exempelvis Gångplan där kommunens gångmiljöer och vinterväghållning, som är så viktiga för äldre, behandlas.

Realisering av äldreperspektivet

För att äldreperspektivet i översiktsplanen ska kunna realiseras måste det tas om hand i detaljplanen som berättar vad som får byggas inom ett område och hur mark och vatten ska användas. I planarbetet görs avväganden avseende hållbarhet och hänsyn tas till det sociala perspektivet.

Planhandlingarna består i huvudsak av två delar, dels en karta dels en planbeskrivning. I den senare redogörs bland annat för förslagets sociala konsekvenser som har som utgångspunkt den sociala konsekvensanalys som

utgör bilaga till planbeskrivningen. I den mån det är relevant beaktas där gruppen äldres behov.

Planförslaget presenteras genom ett samråd för allmänheten, berörda myndigheter och organisationer som då har möjlighet att tycka till och lämna synpunkter på planen.

Redan i tjänsteutlåtandet där planuppdraget ges lyfts barns och ungas perspektiv fram tillsammans med äldre perspektivet under gemensam rubrik.

Huddingeanalysen

Genom Huddingeanalysen går det att sammanställa data från hela kommunkoncernen och på så sätt visualisera målgrupps- och områdesspecifika utmaningar och behov. Huddingeanalysen skulle på sikt kunna vara ett stöd i arbetet med äldre framöver. Idag finns inte äldre som åldersgrupp i verktyget. Det finns dock statistik och indikatorer för äldre som med tiden skulle kunna införlivas i Huddingeanalysen så att det blir tydligare hur saker som berör gruppen sker över tid och i olika delar av kommunen. Exempelvis har Kolada, den öppna databasen för analys, jämförelser och uppföljning i kommuner och regioner, identifierat många mått för äldre som borde kunna brytas ner på områden och användas i verktyget.

3.2.5 Trygghet

Många äldre upplever otrygghet i den offentliga miljön, men rent statistiskt är det vanligtvis den grupp som är minst benägen att drabbas av brott. Generella insatser i den offentliga miljön som de äldre drar nytta av är 350 trygghetskameror och trygghetsvaktare.

Huddinge kommun gör även trygghetsenkäter tillsammans med flera samarbetspartners där upplevelser av otrygga platser och oroväckande trender i ett område samlas in och analyseras. Även Grannstödsforumet i Huddinge – som nästan uteslutande utgörs av pensionärer – är aktiva och informerar om aktuella frågor. I november 2024 arrangerade man exempelvis tillsammans med Huddinge kommun en föreläsning om bedrägeri som Handelsbankens bedrägerienheten gav.

Rörande civilberedskapen görs en uppföljning hos förvaltningarna och bolagen om hur de arbetar med barn- och jämlikhetsperspektivet där man skulle kunna tillfoga ett äldre perspektiv eller se det som inkluderat i jämlikhetsperspektivet.

Varje år genomförs trygghetsdialoger på olika platser i Huddinge. Enligt tjänstemän är det inte ovanligt att äldre då söker upp dem och även vill diskutera tillgänglighetsfrågor.

3.2.6 Framtidstänk och Futures Bazaar

Framtidstänk (future literacy) är en förmåga som UNESCO lyfter som viktig för att människor ska kunna hantera globala utmaningar. ”Att framtidstänka” innebär att föreställa sig och agera på olika framtider, vilket hjälper oss att förstå och förbereda oss för komplexa situationer. Genom att utveckla denna förmåga går det att skapa mer hållbara och motståndskraftiga samhällen.

Futures Bazaar är ett öppet workshops-koncept framtaget i syfte att träna förmågan att framtids tänka. Kommunstyrelsens förvaltning arbetar med att sprida och stärka framsynsförmågan i kommunen och kommer därför den 30 januari 2025 att erbjuda möjlighet för verksamheterna att testa workshopskonceptet Futures Bazaar. Ett exempel på utmaningar som kommer att användas är ”ett framtida samhälle 2045 där äldre ses som en värdefull resurs och tillgång”.

3.3 Miljö- och bygglovsförvaltningen

Stora delar av förvaltningen och dess verksamhet är styrd av lagstiftning (till exempel miljötillsyn) som har specifika regelverk kopplade till både barn och äldre.

Om äldreperspektivet i kommunala processer ska belysas är det viktigt att perspektivet finns i detaljplaneringen; i utformningen av centrumområden och parker borde man kunna lägga mer fokus på tillgängligheten för äldre som fler sittplatser och aktivitetszoner med lämpliga aktiviteter.

Ett annat sätt att tillämpa äldreperspektivet vore genom en översyn av samtliga kommunala badplatser för att inventera nuläget, behovet och möjligheter till ett större fokus på äldre genom att tillgänglighetsanpassa badbryggor med ramper, sittplatser/bänkar för vinterbad (oftast äldre) och vindskydd. Redan idag tillämpas äldreperspektivet, exempelvis när förvaltningen beställde och installerade en ny brygga och ramp till Vårbybadet. Motsvarande översyn skulle kunna göras av samtliga kommunala parker för att inventera nuläget, behovet och möjligheter att beakta äldreperspektivet.

För att förvaltningarna och bolagen ska kunna stärka äldreperspektivet bör det bli en del av planeringen när idrottsplatser renoveras för spontant idrottsutövande, när det organiseras besök i naturreservat och när övriga insatser i parkområden och på badplatser genomförs.

Inom bostadsanpassningsbidragsverksamheten har handläggarna en dialog med de sökande som ofta är äldre, vilket leder till kontinuerlig utveckling av processen.

Tidigare har miljö- och bygglovsförvaltningen använt sig av tjänstedesign, då kunderna involverades för att utveckla en tjänst för bygglov, vilket är en metod som skulle kunna övervägas för att ge vissa tjänster ett tydligare äldreperspektiv.

3.4 Fastighetsbolagen

3.4.1 Huga Bostäder AB

I Huges cirka 8 000 lägenheter bor det 2 175 personer som är 65 år eller äldre, dvs omkring 27 procent. Det finns plus 65 boenden på sex ställen i kommunen och 452 lägenheter är örönmärkt för dem. Denna form av seniorboende har det enda utmärkande draget att alla som bor i huset är över 65 år. Gemensamt för lägenheterna är att de ligger nära centrum och kommunikationer, men i övrigt är det inget som skiljer dem från andra lägenheter.

I hela beståndet gäller anpassningar av lägenheterna med dörröppnare och att exempelvis trösklar och badkar tas bort sker fortlöpande och anpassas till den boende. Även tillgänglighetsanpassning med ramper till tvättstugor, soprum och liknade saker sker löpande.

Vid hissrenovering och stamrenoveringar (som kan ta lång tid) så finns i höghusen bärhjälp och i vissa fall hjälper man även till med att handla. För vissa grupper äldre erbjuds även evakueringslägenhet.

De enkäter fastighetsbolaget gör i beståndet sker rullande (tänkt att alla en gång om året ska svara). Kundnöjdheten rör områdena helhetsbedömning av hyresvärd och ett antal frågor avseende trygghet och säkerhet i lägenheten, i gemensamma utrymmen och i bostadsområdet. Jämför man samtliga svarande i beståndet med de som är 65 år och äldre så är den senare gruppen mer nöjda inom samtliga områden. Rörande helhetsbedömningen av hyresvärderna svarar 70 procent av samtliga boenden att de är nöjda eller mycket nöjda medan motsvarande siffra för de äldre är 78 procent. Resultatet från enkäten redovisas för fyra geografiska områden.

Bolaget har ett samarbete med kommunen kring orosanmälningar. Det kan röra oro för att en äldre familjemedlem, granne eller god vän som börjar utveckla demens, missbruka, eller bli glömsk och nedstämd i största allmänhet, men själv inte klarar av att be om hjälp. Vid en felanmälan kan fastighetsskötaren se tecken på det och kontakta socialtjänsten.

3.4.2 Huddinge Samhällsfastigheter AB

Huddinge Samhällsfastigheter AB äger fyra stycken särskilda boenden vilka tillsammans omfattar cirka 400 lägenheter. Boendena ligger med närhet till natur och i en lugn bostadsmiljö. På några boenden finns också lokaler dagverksamhet, fotvård och hårvård. Boenden hyrs ut till Huddinge kommun som i sin tur ansvarar för uthyrningen till brukarna. Fastighetsbolaget för en dialog med socialförvaltning i syfte att utveckla lokalerna så att de blir så ändamålsenliga som möjligt. Det är då viktigt att även fokusera på utemiljön och att skapa trivsamma gårdar.

Det generella äldreperspektivet rör mycket tillgängligheten till lokalerna. I samband med ny lagstiftning i början av milleniet i vilken det framhålls att hinder för tillgängligheten och användbarheten för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga måste undanröjas (prop: Tillgängligheten till offentliga lokaler och på allmänna platser), gjorde bolaget en grundlig inventering och åtgärdsplan. Inventeringen av tillgänglighet sker sedan dess löpande.

4. Sammanfattande diskussion och tänkbara åtgärder

4.1 Tillbakablick rörande äldreperspektivet

Att utreda hur Huddinge kan utvecklas som en äldrevänlig kommun var ett uppdrag kommunstyrelsen fick i Mål och budget för år 2022 med målet att genomföras 2022/2023. När uppdraget avrapporterades i maj 2023 gavs ett nytt uppdrag att göra en översyn av vård- och omsorgsnämndens och kultur- och fritidsnämndens ansvar för aktiviteter och åtgärder som främjar äldre och som i sin tur redovisades i september 2023. Detta är den tredje rapporten inom området. Utöver att ta fram olika faktaunderlag och förslag till inriktningar har utredandet fäst äldreperspektivet på verksamheternas agenda och förbättrat tillämpningen.

4.2 Förutsättningar och utgångspunkter

Gruppen äldre kommer att öka kraftigt under kommande år. Från tidigare utredningar om äldrevänlighet vet vi att gruppen är heterogen med olika behov förutsättningar och intressen. Rent allmänt framstår äldre som lyckligare och nöjdare än andra grupper av invånare och boende.

4.3 Förbättrings- och utvecklingsområden

Av nulägesbeskrivningen framgår att mycket redan sker avseende tillämpning av äldreperspektiv när verksamhet och aktiviteter utformas och genomförs. För att ytterligare stärka äldreperspektivet i hela kommunkoncernen avser förvaltningen att fortsätta arbeta med följande:

- Instruktioner och utbildningsmaterial som finns inom ekonomiområdet kommer att förtydliga att äldreperspektivet ska vara en del i den analys som alltid ska föregå planering och uppföljning. I anvisningar till nämndernas uppföljning finns till exempel redan idag följande ”Har era analyser visat att det finns verifierade omotiverade skillnader mellan kön, ålder och/eller geografiska områden ska det alltid lyftas i denna inledande analys”.
- Medborgarundersökningen som görs årligen har 2024 utökats till att omfatta två nya grupper för att fånga upp vad 65–79 år och 80 år eller äldre tycker. Resultatet skulle kunna användas som ett slags nollbasmätning, begreppet används av äldrevänliga kommuner inom WHO:s modell, av kommunens äldrevänlighet.
- Sedan tidigare utredningar är det känt att vissa grupper av äldre är svåra att nå och kunna aktivera. Huddingeanalysen skulle på sikt, när fokuseringen på nuvarande prioriterade områden minskat, kunna vara ett stöd i arbetet med att åtgärda det framöver. Det finns statistik och indikatorer för äldre som skulle kunna införlivas i verktyget dvs. utveckla och ta fram data som beskriver de äldres situation, deltagande och behov i kommunens alla områden.
- Huddinge kommun, som har samverkansavtal med Södertörns högskola och Karolinska Institutet, borde undersöka intresset hos akademierna för samarbeten och forskning kring arbetet med att utveckla kommunen som äldrevänlig.
- Äldre vistas mer i sin närmiljö än vad den övriga befolkningen gör och därför är det viktigt att dessa miljöer är trygga och anpassade efter äldres behov.

God belysning, ledstänger vid trappor och backar i området kan skapa trygghet. Ett sätt att tillämpa äldreperspektivet vore att göra en fullständig översyn av samtliga kommunala badplatser och parker för att inventera nuläget, behovet och möjligheterna. I Mål och budget för 2025 ges ett uppdrag till kommunstyrelsen att ta fram ett samlat program för offentliga mötesplatser såsom torg, parker, lekplatser och badplatser. I det nämnda uppdraget kan därför äldreperspektivet särskilt beaktas

- Se över möjligheten att upprätta en byteskö för personer som av hälsoskäl inte kan bo kvar i befintlig bostad på grund av att det till exempel saknas hiss. Huga löser idag frågan på ett annat sätt. Frågan om byteskö skulle kunna initieras av äldreomsorgen hos andra hyresvärdar i kommunen.
- Dagens äldre har generellt bättre kognitiv och fysisk förmåga än tidigare generationer och kan därmed arbeta längre upp i åldrarna. Äldres deltagande på arbetsmarknaden har också ökat och allt fler fortsätter att arbeta efter 65. Äldre som fortsätter att arbeta genererar skatteintäkter och bidrar med erfarenheter och kompetens på arbetsplatsen eller fyller en viktig roll inom föreningslivet. Detta är något kommunen måste bära med sig när den ser över den strategiska kompetensförsörjningen och i samband med det reflektera över de kommunikationsinsatser och andra åtgärder som kan behövas för att nå och tillvarata de äldres resurser.